

VOLTOOIING VAN DE JOODSE SCHRIFT

In 539 v.Chr. versloeg de grote Perzische koning Cyrus II de Babyloniërs en stond de Joden al snel toe terug te keren naar Jeruzalem, waar ze hun tempel herbouwen. De woorden van de profeten in die periode na de ballingschap werden later ook samengebracht en die verzameling werd bekend als de latere profeten. De eerste historische boeken met profetische geschriften liepen bij de Joden danvoor de benaming eerdere profeten; in al deze boeken profeten de profeten het geweten van de natie te vormen.

De boeken van de eerdere profeten en de latere profeten werden op een gegeven moment gecombineerd. Ze staan bekend als de Profeten en werden al snel beschouwd als deel van de Joodse Schrift en daen in belang alleen onder voor de Theora. (De christenen rekenen de eerdere profeten met sommige andere

boeken tot de historische boeken; ze splitsen Samuel en Koninkgen afzonderlijk naar voorbeeld van de Septuagint in twee boeken.)

Alle andere boeken van de Joodse Bijbel staan bekend als de Geschriften. Daartoe behoren Psalmen, Spreuken en andere verzamelingen wijsheden (inclusief Job en Prediker); boeken waarin de geschiedenis van de Joden na de herbouw van de tempel wordt beschreven; en nog enkele andere boeken (onder andere Daniël, Ruth en Ester). Dit was de laatste groep boeken die door de Joden werd erkend als de Heilige Schrift.

Nadat Alexander de Grote door het Nabije Oosten was getrokken en zijn reusachtige rijk had gevormd, werd Grieks de algemene taal en begon men in de 3de eeuw v.Chr. aan een vertaling van de Joodse geschriften in het Grieks. Deze vertaling staat bekend als de Septuagint (van het Griekse woord voor zeventig) omdat volgens de legende 70 (of 72) Joodse geleerden

elk een eigen vertaling maakten, die woordelijk allemaal hetzelfde bleven. In de loop der tijden werden alle boeken van de Joodse Geschriften opgenomen in de Septuagint, waaronder enkele die later werden uitgesloten van de protestante canon. Deze extra boeken, geschreven tussen 300 v.Chr. en 70 n.Chr., werden later bekend als de Apocrieten.

OPKOMST VAN DE CHRISTELIJKE GESCHRIFFTEN

Niet als bij de Joodse boeken van de Bijbel ontwikkelde de christelijke traditie zich eerst door mondelinge overlevering voordat ze werd opgeschreven. De discipelen van Jezus hadden weliswaar vanaf het begin de mogelijkheid alles op te schrijven, maar ze wachtten daarmee omdat ze meenden dat Jezus elk moment kon weerkeren in zijn volledige manifestatie als Messias. Zo kwam het dat na de tijd van Jezus op aarde zijn volgelingen het goede nieuws verfoedden en door verhalen over hem te vertellen.

Het evangelie volgens Lucas biedt ons een glimp van hoe dat verhalen vertellen kan zijn gegaan. Op de zondag na de kruisiging van Jezus lopen voor teleurgestelde discipelen van Jeruzalem naar de nabijgelegen stad Emmaüs. Ze ontmoeten een vreemdeling en vertellen hem over Jezus, ze zeggen ook dat Jezus ter dood is gebracht en dus niet de gehoopte Messias kan zijn. Ze hebben weliswaar gehoord dat Jezus uit de dood is opgestaan, maar dat geloven ze niet. De vreemdeling berispt hen voor hun ongelof en legt uit hoe de dood van de Messias in de geschriften staat aangekondigd. Bij een maaltijd herijnt de vreemdeling wie hij is. Vol vreugde haasten de twee discipelen zich terug naar Jeruzalem om de gebeurtenis aan de anderen te vertellen (Lucas 24:13-35). Dit patroon van het doorvertellen van verhalen komt keer op keer terug, waarbij er steeds meer woorden en daden van Jezus bij worden vermeld. Alle volgelingen van Jezus gaven de verhalen door, maar van degenen die Jezus persoonlijk hadden gehoord, werden ze het geloofwaardigst gevonden.

In de loop der tijden werd duidelijk dat de wederkomst van Jezus niet snel zou plaatsvinden, terwijl de mensen die hem persoonlijk hadden gehoord niet het eeuwige leven hadden. Om alles wat over Jezus bekend was te behouden, begonnen sommige christenen verhalen over zijn prediking, dood en wederopstanding op te schrijven. Zo omstonden in de tweede helft van de 1ste eeuw de vier evangelien en vervolgens de Handelingen van de apostelen, een uitbreiding van het evangelie volgens Lucas over de verspreiding van de vroege kerk.

Maar nog voor de evangelien werden geschreven, reed de apostel Paulus door Griekenland en Klein-Azië (nu Turkije) en stichtte geloofsgemeenschappen. Tijdens zijn reizen onderhield Paulus contact met deze gemeenschappen, of kerken, door brieven te schrijven. Ze vormen de oudste christelijke geschriften die we kennen. Er volgen brieven van andere christenen die het einde van de eeuw verschenen de Openbaring, een boek met visioenen over het einde der tijden. Er werden nog meer christelijke werken geschreven, waaronder allegorische boeken met profetien en verhalen over het kind Jezus, zijn moeder en Maria Magdalena. Deze werken werden echter niet in de Heilige Schrift opgenomen.

LUCA: DE HEILIGE APOSTEL PAULUS, ZONEN OP HET GROENE EILAND DARTSE. (ZIJN VINDING) ONDERZOEKEN ZIJN TOEGANG TOT CARREER ALS TOEGANG TOT ALEXANDRIË. VERVOLG ALEXANDRIË EN BEZLACHTEDE RIJ IN DE VERGADERINGEN.

apostelen, een uitbreiding van het evangelie volgens Lucas over de verspreiding van de vroege kerk.

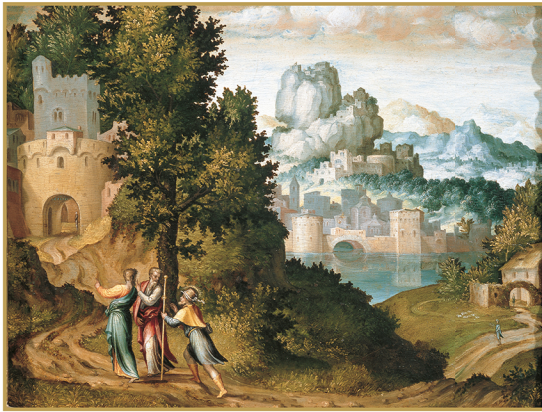
Maar nog voor de evangelien werden geschreven, reed de apostel Paulus door Griekenland en Klein-Azië (nu Turkije) en stichtte geloofsgemeenschappen. Tijdens zijn reizen onderhield Paulus contact met deze gemeenschappen, of kerken, door brieven te schrijven. Ze vormen de oudste christelijke geschriften die we kennen. Er volgen brieven van andere christenen die het einde van de eeuw verschenen de Openbaring, een boek met visioenen over het einde der tijden. Er werden nog meer christelijke werken geschreven, waaronder allegorische boeken met profetien en verhalen over het kind Jezus, zijn moeder en Maria Magdalena. Deze werken werden echter niet in de Heilige Schrift opgenomen.

De christenen bestempelden hun eigen geschriften niet onmiddellijk als onderdeel van de Heilige Schrift. De Hebreeuwse geschriften waren hun enige Bijbel, al lezen de gelovigen daarnaast ook christelijke geschriften. De theoloog Justinus Martyrus beschreef hoe huwelijkse de 2de eeuw 'de herinneringen van de apostelen' aan de gelovigen werden voorgelezen. Een delatieve verzameling heilige geschriften was inmiddels nog altijd niet samengesteld. In 367 n.Chr. stelde Athanasius, bisschop van Alexandrië, van dit 27 boeken (waarde de Apocrieten niet behoort) getuigenis namens God en in de leer van de apostelen vertolken. Bij latere kerkelijke concilies werd ondersoep dat deze boeken tot de Heilige Schrift horen en ze werden bekend als het Nieuwe Testament.

ONDER: PHILIPUS GREFF ZIJN GESCHRIFFTEN AAN DE APOSTELN, 13DE EEUW. MODERNEN DE JESUS VAN DE KATHEDRAAL VAN NOTRE DAME OP ISLALE. PHILIPUS BRACHT HET VERHAAL VAN CHRISTUS ZONEL NAAR DE JODEN ALS DE NIEUWEN.

ONDER: DE ZAMENKOMINGEN VAN PHILIPUS, 13DE EEUW. EN HET EVANGELIE VOLGENS LUCAS IN HET DE EERSTE VERSCHIJNING VAN JESUS NA DE GRIJSTIGING.

RECHTEN EN DOORHEVEN
SCHIEDEN VAN DE SLAG BIJ
NABARDEN IN OKTOBER 1921.
EEN CRUCIALE SLAG IN DE
GRIEKSE ONAFHANKELI-
KEITSOORLOG.

VOLKEN EN CULTUREN VAN HET GEBIED VAN DE OUDHEID TOT HET HEDEN

Turkije, Griekenland en Italië zijn relatief jonge landen met een lange geschiedenis. Zowel Griekenland als Turkije maakten ooit deel uit van het Ottomaanse Rijk. In 1821 kwamen de Grieken in opstand tegen de Ottomanen en in 1829 wisten ze hun onafhankelijkheid te verkrijgen. De moderne staat Turkije ontstond in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog tijdens de ontlemming van het Ottomaanse Rijk. Griekenland en Turkije staan nog steeds relatief vijandig tegenover elkaar, wat zich uit in hun conflict over het eiland Cyprus. De ontsprong van het moderne Italië ligt ook in de 19de eeuw, toen de onafhankelijke staten waar het gebied sinds de val van het Romeinse Rijk uit bestond, werden verenigd. Alle drie de landen herbergen diverse volken en culturen, maar vinden inspiratie in hun oude culturen en tradities. Archeologie en geschiedenis spelen een belangrijke rol in het nationalisme van deze gebieden.

TURKIJE

Afhankelijk van het standpunt kan Turkije als onderdeel van zowel de mediterrane wereld als het Nabije Oosten worden beschouwd. Voor en tijdens de oudhistoerische tijd waren de culturen van wat nu Turkije is nauw verwant met die van

het Nabije Oosten. Vanaf het einde van het Oude Testament en zeker in de nieuwtestamentische tijd was de bevolking van Turkije vooral Grieks. Veel van wat we nu als de klassieke Griekse literatuur beschouwen werd in werkelijkheid in het huidige Turkije geschreven. Tioje, de stad waar de filius van Homeros zich afspeelt, ligt aan de westkust van Turkije en in dit gebied liggen nog enkele van de beroemde Griekse steden.

De Hettieten zijn een van de oudst bekende Anatolische volken en waren goed bekend bij het volk van de Bijbel (zo koopt Abraham in Genesis 23 de grot van Machpela van een Hettiet). De Hettieten hadden veel gemeen met de volken van Mesopotamië, waaronder gewoonten, juridische tradities en het spijkerschrift. De Hettieten spraken echter een Indo-Europese taal, die dicht bij het Grieks stond dan bij het Hebreeuws. Ook de artistieke en religieuze tradities van de Hettieten waren heel anders. De Hettitische cultuur verdween in de loop van het Oude Testament aan invloed en in de tijd van het Nieuwe Testament dominerende de Griekse cultuur het gebied.

GRIEKENLAND

De oude Griekse (of hellenistische) cultuur omvatte een groot gebied dan het huidige Griekenland. Als de geleerden over de oude Griekse cultuur praten, bedoelen ze gewoonlijk de mensen die een dialect van het Grieks spraken, een aantal religieuze en culturele waarden deelden en die bekend waren met de verhalen van Homeros. Oude Griekse steden zijn te vinden in Turkije en Griekenland en op veel eilanden in de Middellandse Zee. De Griekse cultuur werd door Alexander de Grote, koning van Macedonië, over het Nabije Oosten en Egypte verspreid. In 332 v.Chr. had Alexander een groot deel van de toen bekende wereld versoverd. Hij bracht niet alleen een nieuwe politiek leiderschap, maar ook nieuwe instellingen, een nieuwe cultuur, nieuwe vormen van stedenbouw en de Griekse taal, die al snel de dominante taal van de Bijbelse wereld werd. Er bleven overigens wel spanningen tussen de hellenistische cultuur en lokale culturen bestaan. De spanningen zijn duidelijk bespeelbaar in het apocriefe Bijbelboek Wijheid van Jezus Sirach, waarin de schepers, door Bijbelonderzoekers gewoonlijk Ben Sirach genoemd, klaagt over de Joodse jeugd die de Griekse cultuur overnam.

DE ROMEINEN

De mediterrane cultuur werd door de Romeinen verder verspreid nadat ze de landen hadden veroverd die ooit in Alexanders handen waren. Rome begon als een klein dorpje in Italië, maar wist via een serie politieke allianties en militaire veroveringen het grootste deel van Italië te overnemen. Conflicten met de Carthagers, als bekendste exponenten Hannibal (die met zijn leger over de Alpen kluide binnen marcheerde), leidden ertoe dat Rome aan een reeks veroveringen door het hele mediterrane gebied en in het Nabije Oosten begon.

De cultuur van Rome was een cultuur van contrasten. Enerzijds hadden de Romeinen burgerplicht, betrouwbareheid bij het bestuur en emotionele beheersing hoog in het vaandel staan, anderzijds was dit de cultuur waarin vercraken tussen gladiatoren een van de populairste vormen van massa waren, waar de republikeinse democratie (relatief vreedzaam) plaats moest maken voor een dictatuur onder een keizer en waarvan de verhalen over het verdere gedrag van de elite nog steeds

schokkend zijn. Dit was de cultuur toen het christendom ontstond en de eerste die het christendom tot staatsgodsdienst uitspreekt, waardoor de ontwikkeling van de kerk sterk beïnvloed werd door de Romeinse instellingen. Waarom het Romeinse Rijk ten onder ging, is niet zeker, al zijn de meeste geleerden het erover eens dat er meerdere oorzaken zijn. Uiteindelijk werd Rome door

barbaarse horden uit Europa overgenomen. In de Middeleeuwen was het Romeinse Europa uiteengevallen in een aantal kleine landen en statuten. Het laatste bolwerk van de Romeinse wereld was het Byzantijnse Rijk met als hoofdstad Constantinopel, dat uiteindelijk versierigd werd door islamitische legers. Europa sloeg een heel andere weg in met de opkomst van regionale christelijke koninkrijken en de ontwikkeling van landen die later het moderne Engeland, Frankrijk en Spanje zouden vormen.

LOKAL: ROMINEN RELIEF UIT DE 1STE EEUW V.CHR. MET GLADIATOREN, DE GLADIATOREN EN GRIEKSE FORTIFICATIES EN JODEN VOOR VERMAAK VOOR ZIJNEN, MEER ALS VOLK.

OPMERK: EEN LIEFERDE FOTIE VAN EEN OOST-GROEITS RENT BANGEN EN HET FRIED VAN NEDERLANDS GELFOND GELICA Y NEDERLANDS DE DICHTER VAN DE ROMINEN ELITE AF.

DE ROMEINSE VERVOLGING VAN DE CHRISTENEN

De Romeinen stonden gewoonlijk tolerant tegenover niet-Romeinse religieuze madities. Soms kwam er echter een einde aan de tolerantie, zoals blijkt uit de vele verdragen over christelijke martelaren. De ironie was dat deze vervolgd christenen (boven op een schild-rij van Giuseppe Mancini) niet altijd werden vervolgd omdat ze christen waren, maar op de beschuldiging afbouw te zijn. Omdat ze weigerden de goddelijkheid van de Romeinse goden te erkennen, werden deze vroege christenen ter dood gebracht. Ze waren uitend groot atheïsten, maar hun geloof in God en hun geloofzaamheid aan het gebied om geen andere goden te vereren, dwong hen zich tegen de Romeinse religieuze eisen te verzetten.

BOVEN: ABRAHAM EN SARAH IN EGYPT. DE SCHOONHEID VAN SARAH BLIJFT NIET LANG VERBORGEN EN AL INGE LAAT DE FARAO ZIJN ONGELUK VAN VAILEN, SCHILDERD VAN GUANAGNA MUGELLO

SARA EN HAGAR

God belooft Abraham dat hij een groot volk zou voortbrengen, dat hij het land zou bezitten en Gods aanwezigheid zou kennen. Maar die belofte kan alleen vervuld worden als Abraham een nakomeling krijgt. Het land wordt in de Pentateuch nog niet in bezit genomen, dat zal pas later gebeuren. Genesis besluit met de dood en begraving van Jozef (buiten het beloofde land). De aartsvaders bezitten de begraafplaats bij Machpelah waar Sara, Abraham, Rebekka, Isaak, Lea en Jakob begraven werden (zie Genesis 23).

De kinderloosheid van Sara is een steeds terugkerend thema. In Genesis 12, als God zijn zegen nog maar net voor de eerste keer heeft uitgesproken, zijn Abraham en Sara in Egypte (om aan een hongersnood te ontkomen) en Abraham zegt Sara als zijn zuster voor. Sara is zo moed dat de farao zijn oog op haar laat vallen en wie het verhaal hoort, is bang dat ze diens kinderen zal baren in plaats van het beloofde nageslacht van Abraham.

In Genesis 16 probeert Sara het probleem van haar onvruchtbaarheid op haar eigen manier op te lossen (op een voor de moderne lezer vreemde en schokkende manier, maar ze volgt de

gewoonten in Noord-Mesopotamië, waar ze opgroeide). Ze zegt tegen Abraham dat hij met haar slaafin Hagar moet slapen, die kinderen voor Abraham en Sara zal baren (16:2).

Abraham werd beschreven als het toonbeeld van vertrouwen in God, maar hier accepteert hij godwee de memelike oplossing van zijn vrouw voor het probleem van nageslacht. Abraham 'sliep met Hagar en zij werd zwanger' (Genesis 16:4). Meteen ontstaat er een conflict tussen de twee vrouwen. Abraham bemoeit zich er niet mee en laat Sara Hagar leven zo zwaar maken dat de slaafin vlucht. Gods engel spreekt echter met de eenzame Hagar en geeft haar opdracht terug te keren. Hagar krijgt ook de instructie het kind bij geboorte knielend te noemen en zo wel zij als het kind wordt gezegd (16:10-12).

ISMAËL

De door God gegeven naam Ismaël betekent 'God hoort' omdat God het ghuyl van de mishandelde moeder hoorde. De status van Ismaël is problematisch. Hij wordt benoemd door Abraham, waarmee hij deelneemt aan het verbond met God (Genesis 17:26). God belooft hem herhaaldelijk talrijke nakomelingen.

Het verhaal staat in Genesis 18 en 19 en begint met Abraham die drie passende vreemdelingen verwelkomt. Abraham ontvangt hen gal – het beste vlees, boter en melk – maar drukt zich beschiedend uit, hij zal 'iets te eten' voor hen halen (Genesis 18:5). Dit welkom en de ontvangsten die volgen doen de lezer vermoeden dat er meer achter de woorden 'Weet, wees toch zo goed en dien maar niet voorbij te gaan' (18:13) zit. Genesis maakt duidelijk dat een van de drie (of alle drie) bezoekers een goddelijk wezen is. Na enig wilden en wegen over de vraag of zij hun beschieding voor Abraham verborgen zal houden, besluit God ze ten slotte toch te onthullen: hij wil kijken of de zonden van Sodom inderdaad zo erg zijn als gezegd werd.

Abraham wijst de mannen de weg naar Sodom, maar hij probeert God ook tot respect voor de stad over te halen. God belooft dat als er tien rechtvaardige mensen in de stad zijn, hij Sodom zal sparen. Onderhandelen met God klinkt de moderne westerling vreemd in de oren, gewend als hij is aan de filosofische ideeën in het Griekse en Romeinse denken, maar het is karakteristiek voor de Bijbel. God spreekt niet in de hoerle, coactie taal van de waterschap, maar als een familiariteit en in dergelijke relaties pakt men zich aan de ander aan. Zo kunnen Abraham, Mozes en de profeten (zie bijvoorbeeld Amos 7:1-4) met succes bij God pleiten – en eigenlijk is dit niet anders dan de christelijke stelling dat het gebed een effectief middel is!

ONDER: DE VERBORGENHEID VAN SODOM DOOR DE A. LAURENS. GOD IS WOEDEND OVER DE SLACHTTERIJ EN ZONDERING VAN HET VERBOND VAN SODOM EN GEDOMINA EN VERBORGENHEID NIEDE SITTEN.

RECHTER: MOZES IN MOEDER, WAAR HET MET AFKOMST, DOCHTER VAN JETRO, TROUW EN DE SCHAKEN VAN ZIJN SCHONDEREN MOEST ITALIJAANSE MOEDER, HET ETOF N'CHIR.

ONDER: MOZES EN DE ZWARTEN DOCHTEREN VAN WILLEM BLAKE. MOZES KENT GEFANGENIS NAAM DE BRANDENDE JETRO, DIE GAAT RIJPT, GOD VERSCHIJNT IN DE VLAAMEN EN VERSTET MOZES WAT HET MOET DOKEN.

tigheid te hebben verloren. In veel opzichten gaat Mozes op Jozef lijken – hij bezit een menselijkheid die steeds herkenbaar is. De ceremoniële daad van het samen eten (Exodus 2:20) en het huwelijkskap waarmee de relatie tussen Mozes en de Midjanitische priester wordt bezegeld, vertonen overeenkomsten met het verbod dat de eerste antwoorders aangingen. Dat hoort geen verbaasheid te wekken, want ook de Midjaniters waren afstammelingen van Abraham en niet als zijn voorvaderen is Mozes' schoonvader (zie Briel 2:18) en Jetro (3:1) wordt genoemd) priester van zijn stam, terwijl ook de rest van de familie religieuze functies heeft. Dat wordt later duidelijk als Sippens zelf haar zoonje bevestigd – iets dat normaal door mannen werd gedaan (4:24).

andere laatste door hetzelfde nageleefd te worden als de 'heren van Israël'. De plek waar hij zijn opdracht krijgt, is 'Horeb, de berg van God' (3:1). De ligging van die berg is niet bekend en Bijbel, traditie en onderzoekers kunnen geen uitsluitend geven of de Horeb en de berg Sinaï een en dezelfde berg zijn. Niettemin moeten in de 4de eeuw n.Chr. pelgrims naar de Jebel Musa, hij het zuidelijke puntje van de Sinaï, om daar de goddelijk eerbewijzen te gedenken.

De manier waarop God op de Horeb aan Mozes verschijnt, is om twee redenen opvallend. Ten eerste is voor welkora vaak het voornamelijk van theodatie – het verschijnen van een god – maar hier zit ook een verwijzing naar het vaststellen van de grenzen van eden met een vlam-mend zwaard [...] en de weg naar de levensboom te bewaken (Genesis 3:24). De gebeurtenis op de Horeb en de exodus die volgt zijn een poort die terugkeer naar Gods oorspronkelijke bedoeling voor de schepping mogelijk maakt. Ten tweede: de manifestatie van God in een voor dat uit een doornstruik opvlamde 'servijf de struik' met door het vuur verandert werd' (Exodus 3:2) laat zien dat God zich in paradoxen openbaart – iets dat tegen de menselijke perceptie, mogelijkheden en verwachtingen in gaat. Maar dat is pas het begin – God komt met de ene na de andere verrassing, onder andere met de slechts paradox van afsluiting, het in slavernij levende Israël zal vrij worden.

GOD VERSCHIJNT AAN MOZES

De eerbewijzen op de Horeb wijst op Gods wens om zijn beelden aan Abraham te vervullen. De goddelijke transitie – Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk is en in Egypte aan te zien, ik heb hun jammerklachten [...] gehoord, ik weet hoe ze lijden. Daarom ben ik afgedaald om hen [...] te bevrijden' (Exodus 3:7-8) – heeft de toon

DE BRANDENDE DOORNSTRUIK Gods 'voproef' aan Mozes om zijn profetie te worden, is een van de hoogepunten van de Bijbel. Daarna zal niets meer hetzelfde zijn. Verassend genoeg dukt de 'verwonderlijke' plotseling midden in de dagelijkse beslommeringen op, waardoor het alledaagse in een 'heilige naam' verandert. Door dat ingrijpende moment leidt Mozes een nieuw leven met als belangrijkste taak het hoeden van de kinderen van zijn schoonvader (Exodus 3:1). Maar als hij die diens 'te voorbij het steppeland' drijft, zit daar een diepste betekenis achter – het anticipeeren op zijn taak om een heel andere laatste door hetzelfde nageleefd te worden als de 'heren van Israël'. De plek waar hij zijn opdracht krijgt, is 'Horeb, de berg van God' (3:1).

De ligging van die berg is niet bekend en Bijbel, traditie en onderzoekers kunnen geen uitsluitend geven of de Horeb en de berg Sinaï een en dezelfde berg zijn. Niettemin moeten in de 4de eeuw n.Chr. pelgrims naar de Jebel Musa, hij het zuidelijke puntje van de Sinaï, om daar de goddelijk eerbewijzen te gedenken.

De manier waarop God op de Horeb aan Mozes verschijnt, is om twee redenen opvallend. Ten eerste is voor welkora vaak het voornamelijk van theodatie – het verschijnen van een god – maar hier zit ook een verwijzing naar het vaststellen van de grenzen van eden met een vlam-mend zwaard [...] en de weg naar de levensboom te bewaken (Genesis 3:24). De gebeurtenis op de Horeb en de exodus die volgt zijn een poort die terugkeer naar Gods oorspronkelijke bedoeling voor de schepping mogelijk maakt. Ten tweede: de manifestatie van God in een voor dat uit een doornstruik opvlamde 'servijf de struik' met door het vuur verandert werd' (Exodus 3:2) laat zien dat God zich in paradoxen openbaart – iets dat tegen de menselijke perceptie, mogelijkheden en verwachtingen in gaat. Maar dat is pas het begin – God komt met de ene na de andere verrassing, onder andere met de slechts paradox van afsluiting, het in slavernij levende Israël zal vrij worden.

GOD VERSCHIJNT AAN MOZES

De eerbewijzen op de Horeb wijst op Gods wens om zijn beelden aan Abraham te vervullen. De goddelijke transitie – Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk is en in Egypte aan te zien, ik heb hun jammerklachten [...] gehoord, ik weet hoe ze lijden. Daarom ben ik afgedaald om hen [...] te bevrijden' (Exodus 3:7-8) – heeft de toon

GOD RUST MOZES VOOR ZIJN TAAK UIT

De 'roeping' van Mozes is een goed voorbeeld van hoe een profetie van God. Een van de opvallendste dingen bij veel roepingen is dat de mens onder zijn verantwoordelijkheid probeert uit te komen. Het verzet komt vaak voort uit een diepgeworteld gevoel: zand zijn en veld te schenken (Exodus 3:6, 4:10). Maar Mozes is anders in zijn verhouding: verzet tegen Gods wil. Hij is vooral bang dat het publiek hem niet zal geloven (4:1) – waarom zouden ze? In Exodus (4:1) – waarom zouden ze? In Exodus (4:1) – waarom zouden ze? In Exodus (4:1) – waarom zouden ze?

Maar voor die profetie vervuld wordt, komen

er al bewijzen in de vorm van drie manifestaties van Gods stem. Eerst zal zijn stam in een slag veranderen (in de miniatuur hieronder te zien) en hier terug in een stal (4:2-4). Daarna zal zijn hand als hij die in zijn naam

strekt en voor teverschijning haalt beelden zijn met stilstaan en daarna weer grond worden (4:6-7). Als laatste zal Mozes het water van de Nijl in bloed veranderen (4:8). Alle drie de wonderen verwijzen naar de goddelijke macht die in de strijd ingezet zal worden. De staf van Mozes is een onderwijzing van de symbolen van de farao – waarmee omvat wordt dat de koninklijke troon geen legitimiteit heeft. Het beelden met stilstaan en vervolgens graven is een oed beel van verlokking en zegening en wijst op Gods autoriteit in het verbod om te straffen en te belenen. De verandering van het water heeft een vergelijkbare functie en onderwijzing: Gods soevereiniteit over de hele schepping. De God van Mozes is niet slechts God van een stam, maar Heer van de gehele aard – ook Egypte valt onder hen.

van een juridische procedure. God gaat Egypte aanklagen volgens 'contractbreuk'. Maar het resultaat van dit 'proef' zal niet een herstel van de status quo ante zijn – de farao moet de Israelieten vrijmaken. Mozes krijgt te horen dat God hem heeft uitgekozen om de visie namens hem te 'verkopen', maar maakt bezwaren, want wat als de Israelieten nu eens vragen: "Wat is de naam van die God?" Wat moet ik dan zeggen?" (3:13) In de oudheid zei de naam van een god iets over zijn aard, goden en godinnen heetten bijvoorbeeld 'Mach', 'Rijksen', 'Vruchtbareheid' enzovoort. Mozes vraagt dus eigenlijk: 'Wat voor soort God bent u?' Met zijn antwoord schuift God alle andere godideeën opzij: 'Ik ben die er zal zijn' (3:14) 'Zeg tegen hen: "De Heer heeft mij gestuurd." (3:15) De beschermers van Israël kan niet bevestigd worden door de menselijke gods. Hij is de God die zichzelf definieert in zijn goedertierenheid en gracie – in zijn trouw aan het verbod.

MOZES KEERT TERUG NAAR EGYPTE

Ook al krijgt hij tekens om anderen te overtuigen, Mozes blijft afhouden: 'Heer, maar toch iemand anders.' (Exodus 4:13) Deze koppigheid wekt Gods woede, maar uiteindelijk stelt hij dan maar voor de oudere broer van Mozes het spreken in het openbaar te laten doen! (4:16) De ziel daarna opvlamde Aäron zal een belangrijke en grotendeels gewillige rol in de komende gebeurtenissen spelen – een enorme vooruitgang vergeleken met de slechts relatief tussen broers die we in Genesis ontmoeten! Gelukkig leert Mozes terug naar huis met de staf van God in zijn hand. Vol eerbied vraagt hij Jetro te mogen terugkeren naar zijn familie in de Bijbelde. Het vriendschappelijke afscheid verloopt strikt volgens de stamwetgeving, een vooruitlopen op de 'ver' als beelden van een gezonde samenleving.

Als Mozes eindelijk op weg is, waarschuwt de Heer hem dat er zware tijden in het verschiet liggen – de farao zal zich niet

makkelijk laten overhalen. Het vers 'Ik zal ervoor zorgen dat hij handhield' weigert het volk te laten gaan' (4:21) heeft talloze theologen in de loop der eeuwen bezighouden, inclusief de apostel Paulus (Romeinen 9:17-18). De christelijke Heereeuwse uitdrukking die hier met 'handhield' is vertaald, verwijst mogelijk naar een uitdrukking in het Oudegrieks die zowel 'zich vallen met moed' kan betekenen als 'koppig maken van trost'.

De uitdrukking komt vaak voor in Egyptische koninklijke inscripties over veldslagen, waarin de heerser zich erop laat voestaan 'gevoeld te zijn met moed' – op het stompingen af. In die interpretatie verklaart God dat hij de farao farao laat zijn en hem daarbij vertrukt als de dwaas die hij is. De onbezonnen politiek van de farao – en zijn koppige weigering om toe te geven aan Gods verzoek, overgebracht door diens vertegenwoordigers Mozes en Aäron – leidt uiteindelijk tot het verlies van wat hem het duurste is – zijn eerstgeboren zoon (Exodus 4:23).

ONDER: MOZES AAN WAREN STANDE CHRISTIEN EN OUDER ISLAMITISCH HERENSCAPPE LEREN, DE AFBEELDING VAN EEN ISLAMITISCH KREEL, EET DE LOOF ETOF TOONT DE ONDERAANDELINGEN TUSSEN MOZES EN DE FARAO.